

Loppuraportti

Panumanojan kunnostushanke 72751

Aikataulu 01.06.2018 - 31.12.2020

Panumajärvi ry

Y-tunnus: 2693786-2

PUDASJÄRVI

Vireilletulopäivä: 26.04.2018

Ohjelma: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014 - 2020

Ohjelman toimenpide: 7.6 Kulttuuri- ja luonnonperintö

Ohjelman alatoimenpide: Kulttuuri- ja luonnonperintö, investointi

Leader-ryhmä: Oulun Seudun Leader ry

Hankkeen toteutusalue: Paikallinen/Alueellinen

Yhteenveto hankkeesta

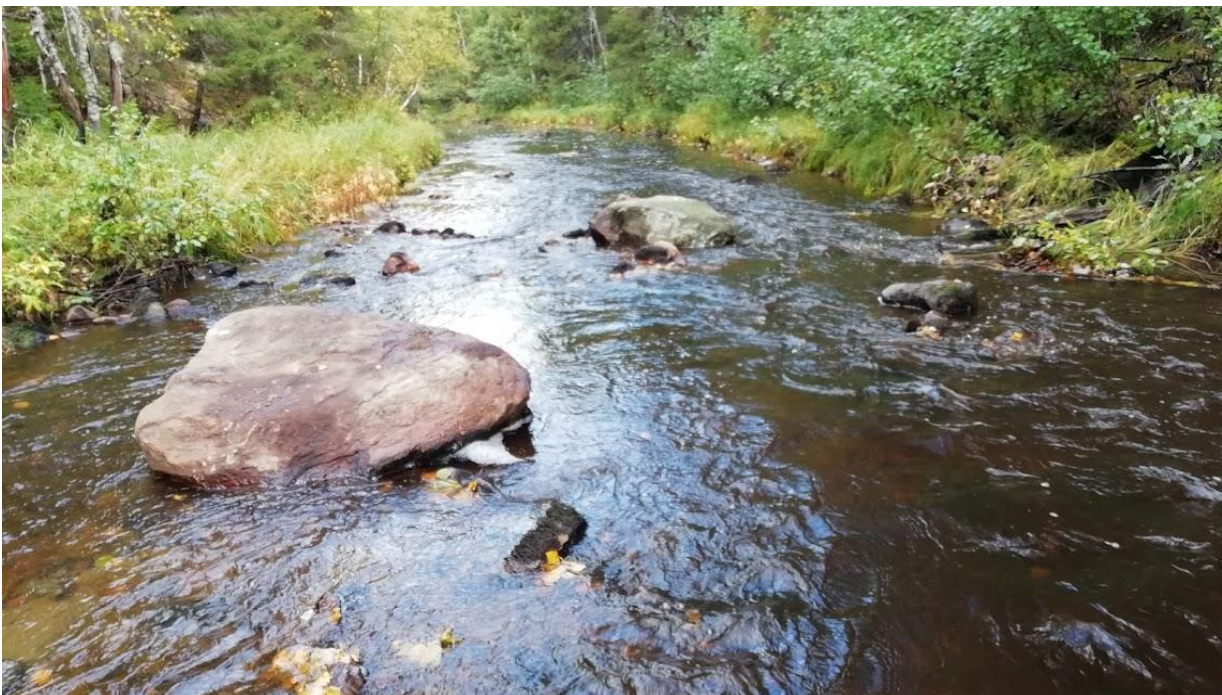
Hankkeen toimenpiteinä tehtiin Panumanojan kunnostus eri kunnostustoimien avulla mm. kiveäminen sekä virranohjainten, pohjakynnysten ja suojakuoppien rakentaminen. Joen kalaston elinolosuhteita ja lisääntymisalueita pyrittiin parantamaan. Joen luonnonmukaisuutta pyrittiin palauttamaan aiemmin jokeen tehtyjen rajujen perkauksien jälkeen. Kalataloudellisen kunnostuksen työohjauksesta vastasi ProAgria Oulu ry / Oulun Kalatalouskeskuksen asiantuntijat. Kunnostustoimet tehtiin kaivinkonetyönä joenuomassa. Kunnostuskohteiden maaduttua Ala-Kollajan Osakaskunta on lupautunut hoitamaan vastakuoriutuneiden harjusten istuttamisen kunnostetuille koskiosuuksille.

Talkootyönä kaadettiin puita kunnostettavilta alueilta Panumanojan rantapenkalta ja kaivinkoneen kulku-uralta kunnostustoimien tarpeen mukaan. Panumanojan rannoilta raivattiin veneilyä haittaavia kaatuneita puita koko ojan matkalta. Toimenpiteillä parannettiin kulkuolosuhteita ojalla ja virkistyskäyttöä uomalla. Panumanjärven vedenkorkeutta seurattiin vapaan veden aikaan viikoittain koko kunnostushankeen ajan.

Hankkeen taloudellinen vastuu oli Panumajärvi ry:llä. Mukana rahoituksessa olivat myös Ala-Kollajan Osakaskunta, Poro-Panuman matkailuyritys, Vapo Oy, Metsähallitus ja Pudasjärven Osuuspankki. Rahoitukseen saatiin puskurilainaa Pudasjärven kaupungilta.

Hanke tuki kestäväää kehitystä palauttamalla Panumanojaa luonnonmukaisempaan tilaan. Koska vesistön tila parani, myös sen virkistyskäyttö parani. Hankkeesta hyötyivät alueen asukkaiden lisäksi Kipinän ja muiden lähialueiden asukkaat sekä matkailijat. Vesistön kunnostuksesta hyötyivät myös kalasto, linnusto sekä muu luonnon monimuotoisuus.

Kunnostettu Panumanoja on päässyt Ala-Kollajan Osakaskunnan esityksestä osalliseksi lijoen vaelluskalojen palautuskokeiluun. Ojaan on istutettu keväällä 2019 noin 15000 kappaletta vastakuoriutuneita meritaimenen poikasia. Tällä kokeilulla etsitään lijoen vesistöä mahdollisia uusia meritaimenten lisääntymisalueita.

Kunnostettua monimuotoista Panumanojan uoma kesällä 2018. Kuva Aili Jussila.

Raportti

Hankeen tavoitteet

Ylemmän tason tavoitteet, joiden osa hanke on

Ohjelma: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014 - 2020

Ohjelman toimenpide: 7.6 Kulttuuri- ja luonnonperintö

Ohjelman alatoimenpide: Kulttuuri- ja luonnonperintö, investointi

Leader-ryhmä: Oulun Seudun Leader ry

Hanke tuki Oulun Seudun Leaderin painopistettä C. Sosiaalisen ympäristön ja elämän laadun kehittäminen sekä elinolojen parantaminen ja yhteisöllisyyden tukeminen. Hanke on syntynyt kyläläisten ja vapaa-ajan asukkaiden tarpeista ja hankkeen hyöty kohdistuu myös toiminta-alueelle. Kunnostettu vesistö lisää kyläläisten ja mökkiläisten viihtyisyyttä. Yhdessä tähän tavoitteeseen pyrkiminen lisää yhteisöllisyyttä. Mukana hankkeen toteutuksessa olivat niin lapset, nuoret, aikuiset kuin vanhuksetkin. Nuorille Panumanjärvi ja -oja ovat aina olleet mieluisia kalastus- ja metsästyspaikkoja. Hankkeen yhtenä tavoitteena on ympäristön ja luonnon monimuotoisuuden parantaminen. Ojan kunnostus lisäsi myös matkailun mahdollisuuksia alueella.

Hankkeen tavoitteet

Hanke on jatkoa Panumanjärven ja -ojan kunnostushankkeelle, jossa Panumanojan kunnostuksen tarve kartoitettiin ja kunnostussuunnitelma tehtiin. Hankkeen tavoitteena oli löytää keinoja, joilla vesistöjen nykyistä tilaa ja virkistyskäyttömahdollisuuksia voitaisiin parantaa. Panumanojan kunnostushankkeessa tavoitteena oli toteuttaa kunnostussuunnitelman mukaiset toimet. Lisäksi tavoitteena oli parantaa Panumanojan virkistyskäyttöä raivaamalla veneilyä haittaavaa kaatunutta puustoa rannoilta. Myös vedenkorkeuden vaihteluita seurattiin Panumanojansuussa olevasta vesimittarista.

Toteutus

Toimenpiteet

Suuri työ ennen hankkeen alkamista oli tavoittaa kaikki maanomistajat, joiden alueella kunnostustoimia tehtiin. Kaikki maanomistajat antoivat luvan suunnitelman mukaisille toimenpiteille ja kunnostukselle. He suhtautuivat kunnostukseen innostuneen myönteisesti. Ala-Kollajan Osakaskunta oli hankkeen toimissa vahvasti mukana. Pudasjärven kaupunki mahdollisti hankkeen antamalla puskurilainaa.

Hankkeen toimenpiteinä tehtiin Panumanojan kunnostus 20. - 25.8.2018. Eri kunnostustoimien avulla (mm. kiveäminen, virranohjainten, pohjakynnysten ja suojuoppien rakentaminen) palautettiin uoman tilaa lähemmäs alkuperäistä luonnonmukaista jokiuomaa. Kunnostustoimet tehtiin kaivinkonetyönä liikkumalla uomassa alavirrasta ylävirran suuntaan. Toimien avulla joen kalaston elinolosuhteita ja lisääntymisalueita pyrittiin parantamaan. Lisäksi pyrittiin palauttamaan joen luonnonmukaisuutta siihen suoritettujen perkauksien jälkeen. Kalataloudellisen kunnostuksen työnohjauksesta vastasi ProAgria Oulu ry / Oulun Kalatalouskeskuksen asiantuntijat. Liitteenä on Oulun kalatalouskeskuksen laatima Panumanojan kunnostusraportti 20. - 25.8.2018. Alla suora lainaus kalatalouskeskuksen raportista:

Panumaojan kunnostukset toteutettiin aiemmin laaditun suunnitelman mukaan kaivinkonekunnostuksena. Kunnostuksia suoritettiin joen alaosalla Suukosken alueella siten, että jo olemassa olevia virtapaikkoja vahvistettiin kiveämällä ja muotoilemalla uoman pohjan kulkua pohjakynnyksin. Paikoitellen kaivettiin suojakuoppia isompien lohcareiden ja kiveysrakennelmien yhteyteen, jolloin kaloille saatiin muodostettua levähdys- ja piilopaikkoja. Moni-ilmeisyyttä ja virtaaman suunnan vaihtelua tehtiin ylemmälle osalle Suukoskea isoilla lohcareilla. Kunnostettua uomaosuutta tehtiin yhteensä koski- ja niva-alueella 350 m matkalla.

Panumaojan keskivaiheilla kunnostukset tehtiin luonnontilaisen Saarikosken yläpuoliselle osuudelle kiveämällä ja pohjakynnyksien avulla. Tällä alueella jouduttiin suorittamaan varsin paljon rantapenkereiden auki-kaivamista riittävän kiviaineksen löytymistä varten. Rakenteet uomaan saatiin kuitenkin suunnitellusti toteutettua ja pohjakynnyksien yhteyteen luotua kaloille luontaisia elinalueita, sekä mahdollisia lisääntymisalueita. Uomaa ylävirtaan liikuttaessa hyödynnettiin pohjan muotojen vaihteluita ja uomaan tehdyt rakenteet toteutettiin matalampien alueiden yhteyteen, jolloin paikallista kiviainesta hyödynnettiin tehokkaimmin. Kaivinkone pystyi liikkumaan yhtäjaksoisesti uomaa myöden 450 m matkan, ennen nousemista maalle. Uomassa alkoi pidempi alue, joka oli kauttaaltaan liian syvää uomassa liikkumisen kannalta. Toimenpiteitä jatkettiin yllä kerrotulla tavalla taas, kun kaivinkoneella pystyttiin laskeutumaan jokeen turvallisesti vielä 580 m matkalle. Keskivaiheilla ylävirassa viimeisin kunnostuskohde oli Kaihlanivan alue, jossa olemassa olevaa koskiosuutta muotoiltiin uudelleen kiveämällä ja pohjakynnyksillä rakennetuilla virranohjaimilla. Alueella oli runsaasti soraikkoja, joita vahvistettiin ja suojattiin kiveämällä luontaisen lisääntymisen tukemiseksi. Kaihlanivan alue käsitti 170 m. matkan uomaa.

Panumaojan yläosalla kunnostuksia suoritettiin nk. Vanhan myllyn alueelle, joka sijaitsi Marja-ahontien sillan yläpuolella. Alueelle rakennettiin vedenalaiset pohjakynnykset ja näiden suojaksi kiveykset. Pohjaan kaivettiin muutamia syvempiä kuoppia kalojen suojapaikoiksi. Kunnostettua aluetta Vanhanmyllynahossa oli yhteensä 60 m. Ylimpänä kohteena suoritettiin kunnostuksia ns. Patonivan alueella, jonne pohjakynnyksillä ja kiveämällä saatiin lisättyä uoman moni-ilmeisyyttä ja muutettua virtaamaa kulkemaan mutkittelevampana. Tällä alueella pituutta oli 50 m.

Ennen kaivinkoneella suoritettua kunnostusta kunnostettavilta alueilta Panumaojan rantapenkältä ja kaivinkoneen kulku-uralta raivattiin talkootyönä puustoa kunnostustoimien tarpeen mukaan. Maanomistajien toiveiden mukaan kaadetut puut kerättiin valmiiksi kasoihin, joista maanomistajat saattoivat ne kuljettaa pois.

Kunnostuskohteen ennakkoraivattua rantapenkkaa ja puiden kuljetusta. Kuvat Aili Jussila.

Hankkeen yhtenä toimenpiteenä oli parantaa Panumanojan kulkuolosuhteita ja virkistyskäyttöä uomalla. Talkoilla poistettiin Panumanojaan kaatuneita veneilyä haittaavia puita.

Veneilyä haittaavat puut raivattiin uomasta. Kuvat Aili Jussila.

Panumanjärven vedenkorkeutta seurattiin vapaan veden aikaan viikoittain koko kunnostushankeen ajan. Vedenkorkeuden tilastot säilytetään Panumajärvi ry:n toimesta. Näin voidaan vertailla, onko kunnostustoimilla ollut merkitystä vedenkorkeuteen Panumanjärnessä.

Aikataulu

Panumanojan kunnostushanke toteutettiin ajalla 01.06.2018 - 31.12.2020. Ojan kunnostustyöt saatiin valmiiksi elokuussa 2018, ja viimeiset talkoot olivat kesäkuussa 2019.

Resurssit

Hanke toteutettiin Panumajärvi ry:n toimesta. Uoman kaivinkonetyöt ja työnvalvonta on teetetty ostopalveluna. Kaikki raivaustyö ja veden korkeuden seuranta tehtiin talkootyönä. Talkootyötä kertyi raivauksesta 271 henkilötyötuntia ja 24 konetyötuntia ja veden korkeuden mittauksesta 22 tuntia.

Toteutuksen organisaatio

Hanke toteutettiin Panumajärvi ry:n hallinnoimana hankkeena. Mukana hankkeen toteutuksessa oli useita yhteistyökumppaneita, joista tärkeimpänä Ala-Kollajan Osakaskunta.

Kustannukset ja rahoitus

Hankkeen kokonaiskustannusarvio oli 21 172 €. Kustannukset muodostuivat rakentamisesta ja vastikkeettomasta työstä. Hankkeessa oli varattuna rakentamisen kaivinkonetyöhön kahdeksan vuorokautta, josta kuluja oli arvioitu tulevan 6 047 €. Työnohjaukseen sivukuluihin arvioitiin kuluvan 9 184 € sekä talkootarjoiluun 390 €. Vastikkeettomaan työhön oli laskettu 5 550 €. Hankkeen kulut alittivat hankesuunnitelman kustannusarvion, koska kaivuutyö onnistuikin viidessä vuorokaudessa.

Hanke sai rahoitusta 50 % kustannuksista ELY-keskuksen myöntämänä tukena (EU-osuus, valtion osuus) ja Kuntaraha-toimintaryhmän tukena. Yksityistä rahoitusta oli 50 % kustannuksista. Mukana rahoittamassa olivat Ala-Kollajan Osakaskunta, Vapo, Metsähallitus metsätalous, Pudasjärven Osuuspankki, Poro-Panuma ay ja Panumajärvi ry. Talkootyötä tehtiin 317 tuntia. Pudasjärven kaupunki myönsi puskurilainaa hankkeen toteuttamiseksi.

Raportointi ja seuranta

Panumanjärven kunnostushanke oli runsaasti esillä mediassa. Hankkeen etenemisestä kerrottiin Panumajärvi ry:n nettisivuilla ja Facebook-sivuilla sekä Vyyhti-hankkeen toimesta hankkeen tapahtumissa ja ilmoittelussa. Hankkeeseen sitoutuneille maanomistajille ja kyläyhdistyksen jäsenille lähetettiin sähköpostitse ja kirjeitse tietoa hankkeen etenemisestä. Hankkeen toimenpiteistä ja etenemisestä kerrottiin myös useissa vesistökuunnostuksen tapahtumissa sekä vierailijoille, jotka kävivät tutustumassa Panumanjärven ja -ojan kunnostustoimiin. Paikallislehti Iijokiseudussa oli juttu otsikolla Kylillä talkoilu Leader-hankkeiden eteen sekä erillinen juttu kunnostuksesta ja Panumanojan laskutapahtumasta.

Alla linkkejä tahoihin, joissa Panumanojan kunnostushanketta tuotiin esille.

VYYHTI II -hankkeen tiedotusvideo VYYHTI II -hanke tukee paikallista kunnostajaa

<https://www.facebook.com/vesiverkostot/videos/108822830035016/UzpfSTMwMjA3NTU1NjQ5NDI1ODoxODUwMDA3NzAxNzAxMDI4/>

Popiikin nettisivut, Juuso Haaralan kolumni Kyläyhdistys vesistöjen asialla

https://popikki.fi/asiakastarina-artikkeli/panuma/?fbclid=IwAR0kWMIH1vz3ttMsCa5l_rXziK5wrlWYqbQbZeuEGNSXxwhIXoFXTZLgBN8

VYYHTI II -hanke Panumanjärven kosteikoilla
<https://www.youtube.com/watch?v=GdiUd0lj67A&feature=share>

Toteutusoletukset ja riskit

Toteutus meni suunnitelmien mukaisesti.

Yhteistyökumppanit

Tärkeimpänä yhteistyökumppanina oli Ala-Kollajan Osakaskunta. Kaikki maanomistajat suhtautuivat kunnostukseen innostuneen myönteisesti. Todella hyvää opastusta saatiin Vyyhti-hankkeen toimijoilta ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen asiantuntijoilta. Omarahoituksessa tukena olivat Vapo, Metsähallitus, Pudasjärven Osuuspankki ja matkailuyritys Poro-Panuma. Pudasjärven kaupunki myönsi puskurilainaa hankkeen toteuttamiseksi.

Tulokset ja vaikutukset

Hanke pääsi toteutuksissa tavoitteisiin. Kaikki hankkeelle suunnitellut työt tehtiin. Suomen Metsäkeskuksen luonnonhoitohankkeena rakentamat kosteikot Panumajärveen laskeviin ojiin vähentävät Panumanjärven ja -ojan kuormitusta. Kaikki nämä toimenpiteet tukevat yhteistä ponnistelua koko Panumanojan valuma-alueen ympäristön kunnostamiseksi. Koska vesistöjen tila paranee, myös niiden virkistyskäyttö paranee. Hankkeesta hyötyvät alueen asukkaiden lisäksi myös Kipinän ja muiden lähialueiden asukkaat, vapaa-ajan asukkaat sekä matkailijat. Vesistön kunnostuksesta hyötyy myös kalasto, linnusto sekä muu luonnon monimuotoisuus. Hanke tukee kestävästä kehitystä palauttamalla Panumanojaa luonnonmukaisempaan tilaan.

Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Kunnostuksen toteuttajan Oulun kalatalouskeskuksen kunnostusraportissa esitettiin kunnostuksen onnistumisen ja rakenteiden säilymisen seuranta jo ensimmäisen kevättulvan laskettua kesällä 2019. Seuranta esitettiin tehtäväksi mahdollisten tukkeutumien vuoksi, sillä virran mukana voi kulkeutua puuainesta joka kerääntyy esimerkiksi kivetyille koskialueille ja aiheuttaa veden pinnan nousua. 6.6.2019 tehdyssä Panumanojanlasku-tapahtumassa ei todettu vedenpinnan nousua haittaavia tukkeutumia. Samassa raportissa esitettiin, että syksyllä 2019 voisi kunnostetuilla matalimmilla virtaosuuksilla sähkökalastaa ja samalla voisi tarkastella myös sorakoiden säilymistä koskialueilla.

Raportissa esitettiin myös, että parin-kolmen vuoden kuluttua, kunhan kunnostuskohteet ovat maatuneet ja asettuneet aloilleen, ojalle voitaisiin istuttaa vastakuoriutuneita harjuksia kevätaikaan. Esityksenä oli istuttaa Suukoskelle 1500 kpl kesänvanhoja tai 15 000 kpl vastakuoriutuneita, Saarikoskelle 2500 kpl kesänvanhoja tai 25 000 kpl vastakuoriutuneita ja Kaihlanivalle 500 kpl kesänvanhoja tai 5 000 kpl vastakuoriutuneita poikasiasia. Istutukset esitettiin tehtäväksi happipakkauksilla kuljettamalla. Istutusten onnistumista ja mahdollisen luontaisen kudun onnistumista esitettiin seurattaviksi syyskesällä tehtävillä sähkökoekalastuksilla tai ihan normaaleilla vapavälineillä tehdyillä kalastuksilla. Ala-Kollajan Osakaskunta on lupautunut hoitamaan poikasistutukset, kunhan istutusten aika on.

Kunnostettu Panumanoja on päässyt Ala-Kollajan Osakaskunnan esityksestä osalliseksi lijoen vaelluskalojen palautuskokeiluun. Ojaan on istutettu keväällä 2019 kolmeen kohtaan yhteensä noin 15000 kappaletta vastakuoriutuneita meritaimenen poikasia. Tällä kokeilulla etsitään lijoen vesistöä mahdollisia uusia meritaimenten lisääntymisalueita. Poikasten menestymistä seurataan elokuussa 2019 suoritettavalla sähkökalastuksella, jolloin saadaan ensitietoa taimentenpoikasten selviytymisestä Panumanojassa.

Panumanojan kunnostuksen myötä vesistön ekologinen tila ja alkuperäinen uoma palautuvat sekä ojan virkistyskäyttömahdollisuudet, kuten kalastus, metsästys ja veneily, paranevat. Panumajärven veden korkeutta mitataan jatkossakin säännöllisesti viikoittain. Panumajärvi ry:n toiminnassa jatketaan edelleen yhteisöllistä ja luonnon monimuotoisuutta tukevaa toimintaa Panumanjärven ja -ojan ympäristössä.

Panumanojan helluntailasku 6.6.2019. Kuva Johanna Jussila

Allekirjoittajat ja päiväys

Pudasjärvellä 25.8.2019

Jenni Koistinen, Panumajärvi ry puheenjohtaja

Aili Jussila, Panumajärvi ry sihteeri